

Crna Gora
Zavod za školstvo

OPŠTA GIMNAZIJA

Predmetni program

EVROPSKE INTEGRACIJE, izborni predmet
III ili IV razred gimnazije

Podgorica
2009.

Crna Gora
Zavod za školstvo

Predmetni program

EVROPSKE INTEGRACIJE, izborni predmet
III ili IV razred gimnazije

Podgorica
2009.

Predmetni program

EVROPSKE INTEGRACIJE, izborni predmet
III ili IV razred gimnazije

Izdavač: Zavod za školstvo
Urednik: dr Dragan Bogojević
Lektura: Danijela Đilas
Tehnička priprema
i dizajn: Nevena Čabrilo
Štampa: "OBOD" Cetinje
Tiraž: 100
Podgorica, 2009.

Na osnovu javno-važećeg opšteg dijela obrazovnog programa za opštu gimnaziju koji je utvrđen Rješenjem Ministarstva prosvjete i nauke od 24. marta 2004. godine (br. 01-1584/2), i Rješenjem Ministarstva prosvjete i nauke od 21. marta 2006. godine (br. 01-1797/2) Savjet za opšte obrazovanje je na 51. sjednici, održanoj 31. marta 2009. godine utvrdio predmetni program **EVROPSKE INTEGRACIJE**, izborni predmet za III ili IV razred gimnazije.

SADRŽAJ

1. Naziv nastavnog predmeta i predmetnog programa	5
2. Određenje predmetnog programa	5
3. Opšti ciljevi predmetnog programa	7
4. Sadržaji i operativni ciljevi predmetnog programa.....	8
5. Didaktičke preporuke	10
6. Korelacije među predmetima	19
7. Standardi znanja	20
8. Načini provjeravanja znanja i stručne osposobljenosti.....	21
9. Resursi za realizaciju nastave.....	21
10. Profil i stručna sprema nastavnika/ca i stručnih saradnika/ca	22

1. NAZIV NASTAVNOG PREDMETA

IZBORNI PREDMET

NAZIV PREDMETNOG PROGRAMA

EVROPSKE INTEGRACIJE

2. ODREĐENJE PREDMETNOG PROGRAMA

a) Položaj, priroda i namjena predmetnog programa

Jedan od važnih, usvojenih ciljeva tekuće reforme obrazovanja u Crnoj Gori jeste, da mlade ljude pripremi za svijet rada i život u multikulturalnoj Evropi. Drugim riječima, Crna Gora treba da uhvati korak sa Evropskom unijom i to može učiniti samo znanjem. U skladu sa navedenim opredjeljenjem, izučavanje tema vezanih za Evropsku uniju i proces evropskih integracija u okviru redovnog obrazovnog programa u Crnoj Gori, u značajnoj mjeri će doprinijeti upoznavanju i usvajanju vrijednosti Evropske unije i olakšati uključivanje njenih građana u Zajednicu.

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, koji je Crna Gora potpisala sa EU 15. oktobra 2007. godine, predstavlja novu generaciju evropskih, odnosno međunarodnih sporazuma, specijalno osmišljenih za potrebe država Jugoistočne Evrope. Za razliku od međunarodnih sporazuma koji su bili ponuđeni državama Centralne i Istočne Evrope, sadrži jedan bitno drugačiji element – element stabilizacije.

Stabilizacija u okviru pridruživanja znači uređivanje odnosa unutar same države, putem reforme i jačanja institucija, vladavine prava, dalje demokratizacije društva i jačanja osnovnih principa funkcionisanja tržišne ekonomije.

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) prvi put uvodi države regiona u ugovorni odnos sa EU, tačnije Evropskim zajednicama i njihovim državama članicama.

Crna Gora je, kao nezavisna i međunarodno priznata država, potpisivanjem SSP, institucionalizovala svoj odnos sa EU i učinila izvjesnim svoju evropsku perspektivu.

Važan dio SSP je i oblast obrazovanja. U posebnom poglavlju SSP (Obrazovanje i obuka), predviđeno je da će Crna Gora i države članice EU sarađivati na podizanju nivoa opšteg obrazovanja i stručnog obrazovanja i obuke u našoj zemlji, kao i u politici mladih i njihovom zapošljavanju, uključujući neformalno obrazovanje. Prioritet sistema visokog obrazovanja biće ostvarivanje ciljeva Bolonjske deklaracije u okviru međudržavnog Bolonjskog procesa.

Ugovorne strane će, takođe, saradivati da bi se obezbijedilo da pristup svim nivoima obrazovanja i obuke u Crnoj Gori bude oslobođen diskriminacije u pogledu pola, rase, etničkog porijekla ili religije. Odgovarajući programi i instrumenti Zajednice će doprinijeti unapređivanju struktura i aktivnosti u oblasti obrazovanja i obuke u Crnoj Gori. Saradnjom će se naročito obuhvatiti prioritetne oblasti povezane s Acquis-em Zajednice u ovoj oblasti, tj. sa pravnim propisima EU.

Potpisivanjem SSP i stupanjem na snagu Privremenog sporazuma o trgovini i srodnim pitanjima, Crna Gora se, ne samo formalno, već i suštinski, uključila u proces stabilizacije i pridruživanja Uniji, preuzimajući u potpunosti odgovornost za svoju evropsku budućnost.

Pored značajnih koristi koje sa sobom nosi članstvo u Zajednici, proces pristupanja EU je u mnogo čemu regulisan proces, koji sa sobom nosi i brojne obaveze za zemlje potencijalne kandidate i kandidate za EU. S obzirom na činjenicu da je Crna Gora uspostavila obligatorni odnos o pridruživanju EU, to postoji potreba odnosno obaveza države Crne Gore da svoje građane, posebno mlade, pripremi i upozna sa osnovnim znanjima o Evropskoj uniji, njenim institucijama i tekućim procesom evropskih integracija, kao i obavezama zemlje koje proizilaze iz članstva, imajući u vidu da je krajnji cilj integracija da državljanin Crne Gore bude državljanin Evrope.

Ispunjavajući postavljeni strateški cilj pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji, uvažavajući vrijednosti evropskog multikulturalnog društva, vođeni ciljevima i poštujući dostignuti nivo tekuće reforme obrazovanja u Crnoj Gori, smatrajući da je najbolji način da se znanja o Evropskoj uniji i procesu evropskih integracija prenose kroz školski sistem, koncipirani su predmetni programi izbornih predmeta *Evropska unija* u osnovnoj školi i *Evropske integracije* u srednjoj školi.

Izborni predmeti *Evropska unija* i *Evropske integracije* imaju važnu ulogu u osposobljavanju mladih za aktivno i odgovorno učešće u demokratskom društvu. Polazeći od toga, urađeni programi obuhvataju raznovrsne aktivnosti u nastavi, i van nje, kojima je cilj da mladim ljudima pruži potrebna znanja o Evropskoj uniji, njenim institucijama i koristima koje ima zemlja i njeni građani od pristupanja. Izučavanje tema o Evropskoj uniji ima za cilj da učenicima/ama omogući usvajanje potrebnih znanja o ovoj važnoj supranacionalnoj organizaciji, njenim državama članicama, stanovništvu i zajedničkim evropskim vrijednostima koje baštini. Usvojena znanja o Evropskoj uniji učenicima/ama će pomoći da: razumiju tekući proces evropskih integracija, izgrade viziju evropskog demokratskog društva i olakšaju svoje uključivanje i komunikaciju sa vršnjacima i školama unutar Zajednice. Informisanje mladih o Evropskoj uniji i procesu EU integracija, omogućiće im da razumiju funkcionisanje jedne značajne međunarodne organizacije kakva je Evropska unija i spoznaju vrijednosti evropskog demokratskog multikulturalnog društva.

b) Broj časova po godinama obrazovanja

NAZIV PREDMETA	RAZRED	NEDELJNI BROJ ČASOVA	GODIŠNJI BROJ ČASOVA
EVROPSKE INTEGRACIJE	III (IV)	1	35

3. OPŠTI CILJEVI PREDMETNOG PROGRAMA

Izučavanje predmeta *Evropske integracije* u srednjoj školi (kao kontinuitet nakon izučavanja predmeta *Evropska unija* u osnovnoj školi), kao konačan ishod imaju kompetentne i odgovorne mlade ljude, koji će imati aktivnu ulogu u društvenom životu Crne Gore na putu evropskih integracija.

U skladu sa tim utvrđena su **tri opšta cilja** učenja predmeta Evropske integracije:

- obezbijediti **usvajanje znanja i informacija o Evropskoj uniji** koje će mladima omogućiti da steknu neophodna znanja, razviju autonomne odgovore na aktuelna društvena pitanja, i obezbijediti im da prošire vidike i samostalnu participaciju u društvenom životu zajednice;
- kroz dijalog, raspravu, istraživanje i slično, **izgraditi svijest o evropskim vrijednostima** i potrebi za evropskim integracijama;
- **izgraditi svijest o pravima i obavezama koje nosi sa sobom pristupanje** zemlje u EU kako bi mladi kritički sagledavali i usmjeravali svoju aktivnost u zajednici.

Izučavanje izbornih predmeta Evropska unija u osnovnoj i Evropske integracije u srednjoj školi, treba da **utiče na tri osnovne dimenzije ličnosti**:

- kognitivnu (saznajnu),
- afektivnu (vrijednosnu) i
- socijalnu (akcionu) komponentu ličnosti učenika/ce.

Cilj učenja obaveznog izbornog predmeta *Evropske integracije* je da učenici/e:

- usvoje potrebna znanja o Evropskoj uniji,
- razumiju ideju Evropske unije i procesa evropskih integracija,
- razumiju proces globalizacije, regionalizacije i konkurentnosti velikih tržišta,
- razumiju značaj industrijalizacije, razvoja novih tehnologija i jedinstvenog tržišta,
- upoznaju istorijat nastanka i širenja Evropske unije,
- upoznaju simbole Evropske unije,
- razumiju osnovne nadležnosti i funkcionisanje Evropske unije,
- usvoje znanja o ključnim institucijama Evropske unije,
- upoznaju funkcionisanje jedinstvenog tržišta Evropske unije,
- razumiju šta Evropska unija znači na svjetskoj sceni,
- usvoje vrijednosti evropskog multikulturalnog društva,
- razvije sposobnost za prepoznavanje i prihvatanje razlika multikulturalnog društva,
- izgradi vrijednosni sistem i razvije sposobnost za učestvovanje u dijalogu različitih kultura, naroda i etničkih grupa,
- upoznaju uslove koje je neohodno da svaka zemlja ispuni prije stupanja u članstvo,
- razumiju prednosti i nedostatke ulaska u Evropsku uniju,
- usvoje ključne pojmove o procesu evropskih integracija.

4. SADRŽAJI I OPERATIVNI CILJEVI PREDMETNOG PROGRAMA

Za realizaciju programa u III ili IV razredu gimnazije predviđeno je 35 časova. Obavezne teme se realizuju sa fondom od 29 časova, dok se izborne teme realizuju sa fondom od 6 časova, što čini 20% ukupnog fonda. Kroz realizaciju izbornih tema učenici/e produbljuju svoja znanja u skladu sa svojim bližim interesovanjima.

Obavezne teme	Obavezne teme (broj časova)	Izborne teme (broj časova)
Uvod u predmet	1	
Ciljevi stvaranja Evropske unije	1	
Istorijat stvaranja Evropske unije	1	
Institucionalni okvir EU	2	2
Principi i načela na kojima se temelji EU	2	
Nadležnosti Evropske unije	1	
Politika proširenja EU i Crna Gora	2	
Kriterijumi pristupanja EU – politički, ekonomski, pravni i administrativni	1	1
Pojam pravne tekovine EU (Acquis communautaire)	2	
Ljudska prava kao izvor prava EU – Evropska konvencija o ljudskim pravima i osnovnim slobodama	2	1
Zajednička tijela za sprovođenje SSP	1	
Pregovori o pristupanju EU	1	
Jedinstveno tržište EU	2	
Ekonomska i monetarna unija i EURO	1	
Slobodan protok ljudi	1	
Evropska unija na svjetskoj sceni	1	
Evropska unija – društvo utemeljeno na znanju	1	1
Obrazovanje u EU	2	
Evropa građana	1	
Programi Zajednice	1	1
Budućnost Evropske unije	1	
Terminološki rječnik Evropskih integracija	1	
UKUPNO	29	6

TEMA: UVOD U PREDMET – globalizacija, dinamičan tehnološki razvoj u svijetu, demografske promjene, upoznavanje sa nastavnim programom predmeta

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – upozna ciljeve predmeta <i>Evropske integracije</i>, – razumije svoju ulogu u ostvarivanju ciljeva predmeta <i>Evropske integracije</i>. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> – dogovaraju pravila demokratskog rada i učenja u odjeljenju, – razgovoraju o ciljevima, sadržaju i značaju predmeta, – razumiju procese globalizacije, tehnološkog razvoja, demografskih promjena. 	<p>Evropska unija, globalizacija, tehnološki razvoj.</p>	<p>Istorija: posljedice globalizacije.</p> <p>Sociologija: tehnologija i tehnološka moć; postindustrijsko društvo; globalizacija.</p> <p>Građansko obrazovanje: „Svijet – globalno selo“.</p>

TEMA: CILJEVI STVARANJA EVROPSKE UNIJE

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – upozna ideju stvaranja Evropske unije, – razumije ciljeve usvojene Šumanove deklaracije, – upozna podijeljenost Evrope poslije Drugog svjetskog rata (odnos Njemačke i Francuske), – zna definiciju Evropske unije, – razumije preambulu ugovora o EU, – upoznaje zemlje EU, – zna simbole Evropske unije („Dan Evrope“, zastava i himna). 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> – vode dijalog i analiziraju ideju stvaranja Evropske unije, – diskutuju o pojmu „integracija“ u odnosu na pojam dezintegracije, – objašnjavaju pojam međunarodna organizacija u kontekstu Evropske unije, – objašnjavaju ciljeve navedene u preambuli ugovora o Evropskoj uniji, – analiziraju podatke o zemljama Evropske unije, – diskutuju i analiziraju simbole Evropske unije. 	<p>„Šumanova deklaracija“; razlozi stvaranja EU (mir, sigurnost i zaštita, ekonomska i socijalna sigurnost, bliža saradnja u izgradnji evropskog modela društva); Evropske unija kao međunarodna supranacionalna organizacija; preambula ugovora o Evropskoj uniji; osnovni podaci o EU; osnovni pokazatelji o državama članicama EU; službeni jezici u EU – 23 jezika (multijezičnost); simboli EU („Dan Evrope“, zastava, himna EU).</p>	<p>Istorija: globalizacija; svijet osamdesetih i devedesetih godina; međunarodne organizacije; međunarodne integracije.</p> <p>Građansko obrazovanje: međunarodna i regionalna povezanost.</p>

TEMA: ISTORIJA STVARANJA EVROPSKE UNIJE

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – upozna historijat nastanka Evropske unije, – razumije potrebu ujedinjenja velikih evropskih država, – zna osnivačke ugovore Zajednice. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> – diskutuju o historijatu Evropske unije, – obrazlažu kako razumiju napredak procesa evropskih integracija, – razumiju osnivačke ugovore EU. 	<p>Šumanov plan (1950); Evropska zajednica za uglj i čelik EZUČ (Paris 1951); Evropska ekonomska zajednica EEZ i Zajednica za atomsku energiju EUROATOM (Rim 1957); Evropska zajednica (1967); Jedinствeni evropski akt (1986); Ugovor o Evropskoj uniji (Mastriht 1992); Ugovor iz Amsterdama 1997; Ugovor iz Nice 2000.</p>	<p>Istorija: novi oblici evropskih integracija; međunarodne organizacije; svijet u XX vijeku; svijet poslije II svjetskog rata; EEZ; nove evropske integracije.</p> <p>Sociologija: institucije i organizacije; politika; postindustrijsko društvo; globalizacija; integracije.</p> <p>Gradansko obrazovanje: ujedinjena Evropa.</p>

TEMA: INSTITUCIONALNI OKVIR EU

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – upozna države članice EU, – upozna najvažnije institucije Evropske unije, – upozna funkcionisanje i nadležnosti institucija EU, – razumije šta su institucije EU, šta su finansijski organi, koji su savjetodavni organi, a šta su decentralizovani organi. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> – diskutuju o proširenju EU i državama članicama, – analiziraju institucionalni okvir EU, – identifikuju najvažnije institucije Evropske unije, – diskutuju o načinu funkcionisanja institucija EU, – samostalno i uz pomoć nastavnika/ce rade i izlažu eseje, – pripremaju se za učešće u kvizu znanja koji organizuje škola. 	<p>Institucionalni okvir EU (Savjet Evropske unije, Evropski savjet, Evropski parlament, Evropska komisija, Sud Evropskih zajednica, Revizorski sud, Evropska investiciona banka, Evropski ombudsman, Evropski nadzornik /supervizor za zaštitu podataka, Europol, Eurojust, Evropski ekonomski i socijalni savjet i Odbor regija kao savjetodavni organi).</p>	<p>Gradansko obrazovanje: IV razred gimnazije – izborne teme.</p>

TEMA: PRINCIPI I NAČELA NA KOJIMA SE TEMELJI EVROPSKA UNIJA

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – upozna osnovne principe i načela na kojima se temelji EU. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> – diskutuju o osnovnim principima na kojima se temelje vrijednosti Evropske unije, – razumiju princip pravne sigurnosti zaštite građana EU, – razgovaraju o principu nediskriminacije i zaštite građana u EU. 	<p>Principi EU/princip nediskriminacije, princip pravne sigurnosti, zaštite stečenih prava, zabrane retroaktivnosti, zaštite legitimnih očekivanja, princip proporcionalnosti; načela EU (načelo legaliteta, atonomije, supremacije, supsidijarnosti, solidarnosti, proporcionalnosti).</p>	

TEMA: NADLEŽNOSTI EVROPSKE UNIJE

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razumije najvažnije politike za koje je nadležna EU, – razumije "načelo supsidijarnosti" nadležnosti u EU, – razumije šta su ekskluzivna konkurentna, paralelna, izuzetna, implicitna i rezidualna ovlaštenja i oblasti u kojima EU/EZ odnosno, članice imaju ovlaštenja da donose propise, – upozna svrhu Budžeta EU. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> – obrazlažu i klasifikuju najvažnije politike zajedničke nadležnosti u EU, – razumiju "načelo supsidijarnosti", – diskutuju o zajedničkim nadležnostima u EU i nadležnostima država članica, – razumiju korišćenje fondova EU u finansiranju programa vezanih za sprovođenje zajedničkih politika, – razumije način formiranja i namjenu Budžeta EU. 	<p>Regionalna politika i regionalni razvoj, strukturalna politika za uključivanje novih država članica, socijalna politika, zajednička poljoprivredna politika, politika zapošljavanja, održivi razvoj, tehnološki razvoj, finansiranje zajedničke politike (budžet EU); Budžet Evropske unije (finansiranje zajedničkih politika).</p>	

TEMA: POLITIKA PROŠIRENJA EU I CRNA GORA

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna kako se proširivala Evropska unija, – analizira perspektivu daljeg proširenja EU, – razumije šta sadrži SSP i šta je NPI, a šta je NPAA (Nacionalni program za postepeno usvajanje evropskih propisa). 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> – diskutuju o napretku procesa evropskih integracija, – klasifikuju datume proširenja EU, – analiziraju kako razumiju napredak procesa evropskih integracija, – diskutuju o SSP i NPI u kontekstu pristupanja Crne Gore i zemalja Zapadnog Balkana EU. 	<p>Dinamika širenja EU (1973. Danska, Irska i Velika Britanija, 1981. Grčka, 1985. Španija i Portugal, 1995. Austrija, Finska i Švedska, 2004. Kipar, Češka, Estonija, Mađarska, Litvanija, Letonija, Malta, Poljska, Slovačka i Slovenija, 2007. Rumunija i Bugarska); proces stabilizacije i pridruživanja; Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju; Nacionalni program za integraciju u EU 2008-2012.</p>	

TEMA: KRITERIJUMI PRISTUPANJA EU – politički, ekonomski, pravni i administrativni

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razumije uslove koje je neophodno da zemlja ispuni da bi postala članica Evropske unije, – upozna Kopenhaške kriterijume za pristupanje EU iz 1993. godine, – upozna Madridski kriterijum za pristupanje EU iz 1995. godine, – razumije procedure pristupanja zemalja Evropskoj uniji. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razumiju značaj ispunjenja uslova za pristupanje Evropskoj uniji, – analiziraju Kopenhaške kriterijume za članstvo u EU, – diskutuju o Madridskim uslovima za proširenje EU, – raspravljaju o mogućnostima Crne Gore da ispuni kriterijume za pristupanje EU. 	<p>Kopenhaški kriterijumi za pristupanje EU : 1. politički – stabilne institucije koje garantuju demokratiju, vladavinu prava, zaštitu ljudskih prava i prava manjina, 2. ekonomski – postojanje djelotvorne tržišne privrede, 3. pravni – prilagođavanje i sprovođenje zajedničkih pravila, normi i politike koji čine cjelokupno zakonodavstvo EU; Madridski kriterijum (sposobnost administracije).</p>	

TEMA: POJAM PRAVNE TEKOVINE EU (ACQUIS COMMUNAUTAIRE-a)

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razumije pojam <i>Acquis communautaire</i>, – razumije podjelu <i>Acquis</i>-a na 35 pregovaračkih poglavlja, – razumije potrebu prilagođavanja nacionalnog zakonodavstva u skladu sa pravnim tekovinama EU. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razumiju pojam <i>Acquis communautaire</i> i značaj pravnog nasleđa u EU, – razgovaraju o podjeli <i>Acquis</i>-a, – diskutuju o aktivnostima Crne Gore na prilagođavanju zakonodavstva u skladu sa pravnim zakonodavstvom EU. 	<p>Acquis communautaire obuhvata: legislativu, praksu i obaveze koje su rezultat ukupnog razvoja Evropske unije.</p>	

TEMA: LJUDSKA PRAVA KAO IZVOR PRAVA EU – EVROPSKA KONVENCIJA O LJUDSKIM PRAVIMA I OSNOVNIM SLOBODAMA

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna da je, kao opšti pravni princip, zaštita ljudskih prava i sloboda poštovana u politikama EU, – se upozna sa evropskom praksom i standardima zaštite ljudskih, manjinskih i građanskih prava i sloboda, – razumije značaj odgovornosti za ostvarenje i zaštitu demokratije i ljudskih prava i sloboda, – upozna osnovna prava koja su predmet zaštite Konvencije o ljudskim pravima i slobodama, – se upozna sa nadležnostima „ombudsmana“. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> – diskutuju o značaju zaštite ljudskih prava i sloboda u EU, – analiziraju zaštitu ljudskih i manjinskih prava na nacionalnom i međunarodnom nivou, – razlikuju kolektivna – manjinska prava, od individualnih prava, – diskutuju o položaju manjina u EU i u Crnoj Gori, – diskutuju odredbe Ustava, Zakona o manjinskim pravima i slobodama i Strategiju manjinske politike (2008-2018) u Crnoj Gori, – razumiju nadležnosti „ombudsmana“, – samostalno i uz pomoć nastavnika/ce rade i izlažu eseje na zadatu temu. 	<p>Ugovor o EU (eksplicitno uključio Konvenciju o ljudskim pravima i osnovnim slobodama kao referentni instrument zaštite ljudskih prava); civilna i politička prava, ekonomska i socijalna prava, kulturna prava i zaštita manjina; Konvencija o ljudskim pravima i osnovnim slobodama; Ustav Crne Gore, Zakon o manjinskim pravima i slobodama u Crnoj Gori, Strategija manjinske politike u Crnoj Gori 2008-2018; „ombudsman“ (zaštitnik ljudskih prava i sloboda).</p>	

TEMA: ZAJEDNIČKA TIJELA SA SPROVOĐENJE SSP

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razumije nadležnosti, način odlučivanja, predsjedavanja i sastav tijela za sprovođenje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju Crne Gore EU (SSP). 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> – klasifikuju zajednička tijela za sprovođenje SSP, – diskutuju o nadležnostima tijela za sprovođenje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, – pripremaju se za učešće u kvizu znanja koji organizuje škola. 	<p>Savjet za stabilizaciju i pridruživanje, na ministarskom nivou; Odbor za stabilizaciju i pridruživanje, na nivou visokih zvaničnika; pododbori za stabilizaciju i pridruživanje, na tehničkom nivou; Parlamentarni odbor za stabilizaciju i pridruživanje, na nivou interparlamentarne saradnje.</p>	

TEMA: PREGOVORI O PRISTUPANJU EU

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – upozna suštinu procesa, pregovaranja zemlje koja pristupa EU, – upozna osnovnu strukturu poglavlja koja se pregovaraju, – upozna značaj pregovaranja za buduću poziciju zemlje u razmjeni dobara sa EU. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razumiju značaj za zemlju pregovaračkog procesa sa Evropskom komisijom, – diskutuju o mogućnostima zaštite interesa zemlje u pregovaračkom procesu, – analiziraju interese Crne Gore u pojedinim oblastima, tokom pregovaračkog procesa. 	<p>Pregovarački tim; pregovaračka platforma; prelazni period; evropski standard; pregovaračko poglavlje; mjerila koja je neophodno postići da bi se zatvorilo pregovaračko poglavlje.</p>	

TEMA: JEDINSTVENO TRŽIŠTE EU

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – usvoji razloge i motive nastanka jedinstvenog evropskog tržišta, – upozna osnovna obilježja jedinstvenog evropskog tržišta, – razumije potrebu usklađivanja nacionalnog zakonodavstva u oblastima koje su predmet zajedničkog tržišta EU. 	<p>Učenici/ce:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razumiju motive nastanka zajedničkog tržišta EU, – analiziraju nadležnosti zajedničkog tržišta EU, – diskutuju o koristima i građana EU uslijed jedinstvenom tržišta, – diskutuju o pozitivnim i negativnim posljedicama za građane i firme uslijed pristupanja Crne Gore zajedničkom tržištu EU. 	<p>Obilježja jedinstvenog tržišta EU (slobodan protok roba, ljudi, usluga i kapitala, zajednička valuta, javne nabavke, harmonizacija poreskih sistema, usklađivanje nacionalnih zakonodavstava, uklanjanje barijera za slobodno kretanje ljudi, roba i kapitala).</p>	<p>Građansko obrazovanje: tržište i demokratija, zanimanje, profesija i rad.</p>

TEMA: EKONOMSKA I MONETARNA UNIJA I EURO

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razumije razloge za uvođenje zajedničke valute EURO, unutar Zajednice, – razumije prednosti uvođenja zajedničke valute EURO, – usvoji kriterijume za uvođenje zajedničke valute EURO, koje mora ispuniti svaka država članica Evropske monetarne unije (EMU). 	<p>Učenik/ce:</p> <ul style="list-style-type: none"> – diskutuju prednosti jačanja jedinstvenog evropskog tržišta, stvaranje Evropskog monetarnog sistema i nestajanje kursnih razlika među valutama, – objašnjavaju kriterijume za uvođenje zajedničke valute, – analiziraju prednosti uvođenja valute EURO u Crnoj Gori, – razumiju djelovanje zajedničkih finansijskih institucija u EU. 	<p>Jačanje jedinstvenog evropskog tržišta, stvaranje Evropskog monetarnog sistema i nestajanje kursnih razlika među valutama; EURO jedinstvena valuta u okviru EMU, realno upoređivanje cijene roba i usluga u državama EMU.</p>	

TEMA: SLOBODAN PROTOK LJUDI

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razumije koncept temeljnog opredjeljenja Unije: sloboda, sigurnost i bezbjedne granice EU, – upozna koristi građana od ukidanja viza na granicama država EU, – razumije uticaj slobodnog kretanja ljudi na razvoj ekonomije EU. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razumiju koncept temeljnih vrijednosti EU za građane, – slušaju izlaganje gosta predavača, (ambasador) koji izlaže temu i daje odgovore na postavljena pitanja (interaktivan odnos između predavača i učenika/ca), – razumiju mobilnost građana EU, – vode dijalog o otvorenosti EU i fondovima za podršku programima koji stimulišu mobilnost građana EU u oblasti obrazovanja i rada. 	<p>Sporazum o readmisiji i sporazum o viznim olakšicama; proces vizne liberalizacije; Šengenski sporazum i dogovor oko ujednačavanja kontrola na granicama EU, borba protiv kriminala Europol.</p>	

TEMA: EVROPSKA UNIJA NA SVJETSKOJ SCENI

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija
<p>Učenic/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – upozna osnovne podatke o Evropskoj uniji i zemljama: SAD, Japan, Kina, Indija. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> – diskutuju o osnovnim pokazateljima EU u odnosu na: EU 27, SAD, Japan, Kina, – obrazlažu kako razumiju ekonomski rast pojedinih tržišta i regiona, – raspravljaju o uzrocima ekonomskog rasta na svjetskoj sceni, – koriste dostupne Internet podatke EUROSTAT-a. 	<p>Stanovništvo, BDP, BDP pc, zaposlenost: EU 27, SAD, Japan, Kina, rast BDP.</p>	

TEMA: EVROPSKA UNIJA – DRUŠTVO UTEMELJENO NA ZNANJU

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija
<p>Učenic/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razumije posljedice razvoja novih tehnologija i povećane konkurentnosti drugih velikih tržišta u svijetu u odnosu na Evropsku uniju, – usvaja postavljene ciljeve usvojene <i>Lisabonske strategije 2000</i>, – razumije uticaj razvoja ljudskih resursa na rast ekonomije. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> – obrazlažu kako razumiju razvoj novih tehnologija u kontekstu razvoja ljudskih resursa, – diskutuju o rastu drugih tržišta u svijetu u odnosu na EU, – analiziraju ciljeve i značaj usvojene <i>Lisabonske strategije 2000</i>, – diskutuju o izdvajanjima zemalja EU za oblast obrazovanja i naučnih istraživanja. 	<p>Proces globalizacije, jačanje i konkurentnost velikih tržišta u svijetu uslijed brzog tehnološkog napretka, konkurentnost EU u odnosu na SAD; <i>Lisabonska strategija 2000</i>, značaj ulaganja u razvoj ljudskih resursa, razvoj ekonomije zasnovane na znanju.</p>	

TEMA: OBRAZOVANJE U EU

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – upozna značaj kvalitetnog obrazovanja u svijetu, korelaciju između obrazovanja i tehnološkog razvoja, – upozna ulaganja u obrazovanje u zemljama EU, – upozna problem ranog napuštanja obrazovanja u zemljama EU, – razumije potrebu uključenosti u cjeloživotno učenje (LLL), – upozna mogućnost školovanja u državama EU. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> – diskutuju o značaju kvalitetnog obrazovanja za razvoj ekonomije, – upoređuju izdvajanja za obrazovanje u zemljama EU, – diskutuju o indikatorima u oblasti obrazovanja, – razumiju potrebu uključenosti građana u LLL, – diskutuju o mogućnostima za nastavak školovanja u nekoj od zemalja EU. 	<p>Izdvajanje za obrazovanje u EU u odnosu BDP; ulaganja u istraživanje i nauku u EU u odnosu na BDP; struktura građana EU prema stepenu obrazovanja; procenat onih koji prije vremena napuštaju obrazovanje u zemljama EU; uključenost odraslih u program Cjeloživotnog učenja (LLL); mogućnost stipendiranja u EU – programi zajednice.</p>	

TEMA: EVROPA GRAĐANA

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razumije prava koja proističu iz principa nediskriminacije, – upozna programe EU koji promovišu osjećaj zajedničke pripadnosti, – upozna način izbora za Evropski parlament, – razumije koristi od postizanja mobilnosti građana EU. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> – diskutuju o pravima građana EU u kontekstu jednakosti i sprečavanja diskriminacije, – diskutuju o programima zajednice koji su usmjereni na zbližavanje različitih nacija i kultura, – slušaju izlaganje gosta predavača (ambasador), koji izlaže temu i daje odgovore na postavljena pitanja (interaktivan odnos između predavača i učenika/ca). 	<p>Pojam "diskriminacije"; pravo evropskog građanina na slobodno kretanje, rad i život na prostoru Unije (glasačko pravo, pravo na zdravstvenu, obrazovnu ili druge usluge u svim državama Unije, međusobno priznavanje diploma); Konvencija o ljudskim pravima i osnovnim slobodama, programi za mobilnost EU; Evropski parlament; Šengenski sporazum o ukidanju viza.</p>	

TEMA: PROGRAMI ZAJEDNICE

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – upozna osnovne programe Zajednice koji kroz zajedničke projekte spajaju države članice EU i države kandidate i potencijalne kandidate. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razovaraju o EU programima (programi za oblast kulture, za mlade, za mobilnost studenata i cjeloživotno učenje), – razumiju dostupnost programa EU, – samostalno i uz pomoć nastavnika/ce rade i izlažu eseje na zadatu temu. 	<p>Predpristupni fondovi EU (IPA); strukturni fondovi EU i kohezijska politika; programi Zajednice u oblasti obrazovanja i nauke, kulture i slično (Leonardo da Vinči, Mladi, LLL, Tempus program, FP7...).</p>	

TEMA: BUDUĆNOST EVROPSKE UNIJE

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razumije potrebu daljeg širenja EU, – razumije kompatibilnost procesa evropskih i evroatlanskih integracija, – se upozna sa problemom oko usvajanja Evropskog ustava i Lisabonskog ugovora. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> – diskutuju o potrebi daljeg širenja EU u kontekstu globalizacije, demografskih promjena, ekonomskog razvoja i konkurentnosti EU tržišta, – diskutuju o povezanosti procesa evropskih i evroatlanskih integracija, – raspravljaju o problemu nastalom uslijed neusvajanja Ustava EU i kreiranja Lisabonskog ugovora. 	<p>Evropski ustav; Lisabonski ugovor; NATO – politička i bezbjedonosna organizacija.</p>	<p>Istorija: OUN, NATO, EU, hladni rat, blokovska podjela svijeta, globalizacija.</p> <p>Građansko obrazovanje: međunarodna i regionalna povezanost.</p>

TEMA: TERMINOLOŠKI RJEČNIK EVROPSKIH INTEGRACIJA

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – upozna i razumije osnovne pojmove koji se odnose na Evropsku uniju, njene institucije i proces evropskih integracija. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> – upoznaju terminološki rječnik evropskih integracija. 	<p>Glosar evropskih termina i skraćena; baze podataka evropskih propisa, prevodilačka memorija i pravila prevođenja.</p>	

5. DIDAKTIČKE PREPORUKE

Program EVROPSKE INTEGRACIJE sadrži obavezni dio programa i izborni dio programa.

Obavezni dio programa (obavezne teme, ciljevi i ishodi programa) odnosi se na 80% ukupnog predmetnog programa u gimnaziji. Pored obaveznog dijela, program nudi i proširenje osnovnih tema i sadržaja u skladu sa interesovanjima učenika/ca. Iz liste ponuđenih tema, učenici/e u saradnji sa nastavnikom/com biraju sadržaje (aktivnosti) koje odgovaraju njihovom bližem interesovanju. Za realizaciju **izbornih tema i aktivnosti** koje su sadržajno vezane za obavezne teme, namijenjeno je 20% programa.

Prilikom izučavanja predmeta EVROPSKE INTEGRACIJE polazimo od znanja koje su učenici/e stekli u toku osnovne škole. Učenike/ce treba motivisati na aktivno učenje, razvijajući njihove sposobnosti i intelektualna interesovanja za šire izučavanje tema vezanih za Evropsku uniju i proces evropskih integracija. Učenike/ce treba usmjeriti na korišćenje Internet sajtova koji sadrže korisne informacije o Evropskoj uniji. Koristeći saznanja iz ove oblasti, učenici/e shvataju značajne prednosti bližeg povezivanja evropskih država u stvaranju jedinstvenog, multikulturnog, ekonomski prosperitetnog i demokratskog društva. Pri tome oni/one samostalno analiziraju pojmove, simbole, crteže, sheme, slike, aktivno se uključujući u diskusiju o temi koja se obrađuje.

Radi popularizacije predmeta, škola i predmetni nastavnik/ca treba, po mogućnosti, da za obradu određene teme pozovu **gostujućeg predavača** iz reda javnih ličnosti ili diplomatskog kora, a kojem je problematika evropskih integracija bliska. Omogućiti interaktivan razgovor između gostujućeg predavača i učenika/ca. Za **Dan Evrope** organizovati **Kviz znanja** na temu Evropske unije. Kviz može biti organizovan unutar škole ili između škola. Predloženi fond časova za realizaciju pojedinačnih tema dat je orijentaciono i može se mijenjati.

Nastavnik/ca treba da usmjerava rad učenika/ca na času i kod kuće i redovno prati njihovu aktivnost. Nastavnik/ca vrednuje rad učenika/ca sa ciljem razvijanja mišljenja, istraživačkog samostalnog rada, sticanja navika, stimulisanja kroz upoređivanje znanja.

Kroz ponuđene sadržaje učenicima/ama treba ukazati na značaj izučavanja tema vezanih za ovu oblast u cilju boljeg razumijevanja tekućeg procesa evropskih integracija, lakšeg uključivanja Crne Gore u članstvo EU uslijed razvoja ljudskih resursa, sticanja ličnih koristi kroz korišćenje znanja iz ove oblasti za postizanje mobilnosti u učenju i uključivanje u programe Zajednice. Znanja koja će učenici/e steći izučavanjem ovog predmeta pomoći će im da postanu aktivni građani i doprinesu razumijevanju i bržem odvijanju procesa evropskih integracija u Crnoj Gori.

6. KORELACIJE MEĐU PREDMETIMA

Korelacije sa sadržajima drugih predmeta date su u tabelama poglavlja *Sadržaji i operativni ciljevi predmeta*.

7. STANDARDI ZNANJA

III ili IV razred srednje škole

Učenik/ca treba da:

- razumije osnovne ciljeve Šumanove deklaracije,
- razumije pojam *globalizacija*,
- zna da navede osnivačke ugovore Zajednice,
- zna osnovne pojmove koji se odnose na EU i njene institucije,
- zna osnovne simbole EU,
- zna istorijat širenja EU,
- zna da navede osnovne institucije u EU,
- poznaje nadležnosti EU institucija,
- poznaje osnovne nadležnosti EU,
- zna da navede zajedničke politike u EU,
- zna da navede koristi od pridruživanja Crne Gore EU,
- zna Kopenhaške uslove za pristupanje EU,
- razumije Madridski uslov za jačanje administrativnih kapaciteta,
- zna datum potpisivanja i suštinu Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju Crne Gore EU,
- zna da navede najvažnije ciljeve iz *Lisabonske strategije 2000*,
- razumije pojam *održivi razvoj*,
- razumije pojam *indeks ljudskog razvoja*,
- zna uslove za uvođenje zajedničke valute EURO i osnovna pravila EURO-ZONE,
- razumije pojam *jedinstvenog tržišta* EU,
- zna da navede koristi građana EU od jedinstvenog tržišta,
- poznaje neke od programa Zajednice iz oblasti obrazovanja i kulture,
- poznaje namjenu, uslove i mogućnosti korišćenja IPA programa Zajednice,
- razumije povezanost evropskih i evroatlanskih integracija,
- razumije šta je NATO,
- zna da izvede odgovarajući zaključak o koristima ulaska Crne Gore u EU,
- zna pojam *Acquis comunataire* i osnovne izvore prava EU.

8. NAČINI PROVJERAVANJA ZNANJA I STRUČNE OSPOSOBLJENOSTI

Provjeravanje znanja iz predmetnog programa vrši se na tri načina: usmeno, pismeno (ocjenjivanjem pisanih radova, eseja, referata, domaćih zadataka) i primjenom testova.

9. RESURSI ZA REALIZACIJU NASTAVE

9.1. Materijalni uslovi, standardi i normativi

Za izvođenje nastave ovog predmeta škola treba da ima odgovarajuće opremljen kabinet, sa odgovarajućom geografskom kartom Evrope i svijeta.

Tehnička pomagala – ista kao i u redovnoj nastavi geografije i po mogućnosti računar sa dijaprojektorom povezan na Internet (nije obavezno).

Ostala pomagala i učila – EU simboli, pamfleti, brošure, Internet materijal...

9.2. Literatura

1. Dr Tanja Miščević: *Pridruživanje Evropskoj uniji*, Institut za ekonomska i socijalna istraživanja, Beograd, 2005.
2. Dr Duško Lopandić, editor: *Osnivački ugovori Evropske unije*, Kancelarija SCG za pridruživanje EU i Evropski pokret u Srbiji, Beograd, 2003.
3. Jovanović Miroslav: *Evropske ekonomske integracije*, Ekonomski fakultet u Beogradu, Beograd, 2004.
4. *Knjiga promjena*, Ministarstvo prosvjete i nauke, Podgorica 2001. godine,
5. *Lisabonska strategija 2000*. http://ec.europa.eu/growthandjobs/key/index_en.htm
6. *Lisabonske smjernice za politiku zapošljavanja država članica*, Brussels, 12. 07. 2005.
7. Miroslav Prokopijević: *Evropska unija – uvod*, JP Službeni glasnik, Beograd, 2005.
8. Lisabon – Copenhagen – Maastricht: mobilising for 2010, Luxembourg, Officer for official Publications of the European Communities, 2004.
9. Pascal Fontaine: *Evropska unija u 12 lekcija*, Evropska unija, dokumentacija, 2001.
10. *Pojmovnik Evropskih integracija*, Ministarstvo za ekonomske odnose sa inostranstvom, Podgorica 2005.
11. Prof. dr Gordana Đurović: *Proces evropskih integracija u Crnoj Gori*, Univerzitet Crne Gore, Podgorica, 2008.
12. Prof. dr Gordana Đurović: *Crna Gora: od spoljnotrgovinske ka evropskoj integraciji*, Ekonomski fakultet, Podgorica, 2006.
13. *Suočavanje sa izazovima* (Lisabonska strategija za rast i zapošljavanje) – izvještaj radne grupe na visokom nivou kojom je predsjedavao Wim Kok, Evropska komisija, novembar 2004. godine <http://ec.europa.eu/growthandjobs/pdf/2004-1866-EN-complet.pdf>
14. *Upoznaj Evropsku uniju* – priručnik, CEMI, Podgorica, 2004.
15. Žak Delor: *Obrazovanje skrivena riznica*, UNESCO, Izvještaj međunarodne komisije o obrazovanju za XXI vek, Beograd, 1996.

Internet izvori:

1. Sajt EU: http://europa.eu.int/index_en.htm
2. Sajt vlade RCG: [http:// www.minevrint.vlada.cg.yu](http://www.minevrint.vlada.cg.yu)
3. Sajt EU: http://ec.europa.eu/education/policies/educ/eqf/index_en.html
4. Evropa – obrazovanje i obuka: http://ec.europa.eu/education/index_en.html
5. Evropska komisija – obrazovanje (EQF): http://ec.europa.eu/policies/educ/eqf/index_en.html
6. Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj <http://www.oecd.org>

10. PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA/CA I STRUČNIH SARADNIKA/CA

Nastavnik/ca je osposobljen/a da predaje izborni predmet *Evropske integracije* u srednjoj školi ukoliko je završio/la:

- postdiplomske specijalističke ili magistarske studije iz oblasti evropskih integracija ili evropskih studija,
- četvorogodišnje studije (PRAVNI ILI EKONOMSKI FAKULTET, SOCIOLOGIJA, ENGLJSKI JEZIK, FRANCUSKI JEZIK, ISTORIJA, FILOZOFIJA, POLITIČKE NAUKE) ima status nastavnika i završen **modul** (program obuke) za predmet *Evropske integracije*,
- četvorogodišnje studije (PRAVNI ILI EKONOMSKI FAKULTET, SOCIOLOGIJA, ENGLJSKI JEZIK, FRANCUSKI JEZIK, ISTORIJA, FILOZOFIJA, POLITIČKE NAUKE) ima status nastavnika i završenu Školu evropskih integracija,
- nastavnici/e koji/e ispunjavaju uslove za izvođenje predmeta Građansko obrazovanje i imaju završen **modul** (program obuke) za predmet *Evropske integracije*.

Predmetni program **EVROPSKE INTEGRACIJE**, izborni predmet za opštu gimnaziju izradili su:

Prof. dr Gordana Djurović, autor
mr Ćazim Fetahović, autor

CIP – Каталогизација у публикацији
Централна народна библиотека Црне Горе, Цетиње

373. 5. 016 : 327. 39 (497.16)

ЂУРОВИЋ, Гордана

Evropske integracije : izborni predmet III
ili IV razredu predmetni program / [izborni
predmet za opštu gimnaziju izradili su Gordana
Đurović, Čazim Fetahović]. – Podgorica : Zavod za
školstvo, 2009 (Cetinje : Obod). – 22 str. : tabele
; 28 cm

Podatak o autorima preuzet sa str. 22. - Tiraž 100
- Bibliografija: str. 21-22

ISBN 978-86-85553-90-5

1. Гл. цтб. насл.

COBISS.CG – ID 14838288